

СТЈЕПАН МАРЈАНОВИЋ И ЊЕГОВ РУКОПИС О БЕОГРАДУ

Стјепан Марјановић се родио у Броду на Сави 1802. Ту је учио гимназију, а богословију у Бакову. Као римокатолички свештеник служио је у Броду, Земуну, Осеку, Рачиновцима и од 1851 у Старом Сланкамену. Последње године свога живота провео је у родном месту, где је и умро 1860.

Марјановић се јавља као књижевник од 1836 у Гајевој *Danici* под псеудонимима Саво Радислав Домородчевић и Славидруг Милогласевић. И тим милозвучним именима хтео је да се прикаже као добар родољуб. Знао је музику и био је композитор. Он је био сликар, цртач, калиграф и на крају историчар, и у оно време врло озбиљан. Оставио је више рукописа, међу којима и два значајна за српску историју: *Serbska priključenja i Beograd i njegova stradanja* (Др Ј. Матасовић, *Slikarije Stjepana Marjanovića, Narodna starina* (Загреб) 3, 1924, 259—282; Народна енциклопедија II, 681 и др. В. Новак *Београд пре сто година*, Политика (Београд) 6. I. 1940. Рад Дра Р. Дрлића о Марјановићу (у кал. *Napredak* 1945) није искоришћен).

Овим опште познатим подацима о Марјановићу могу се додати још неколико врло драгоцених, који бацају светло и на његов однос као Илира према Београду. То се може учинити само благодаречи Д-ру Ивану Брлићу и његовој сестри Зденки Бенчић-Брлић, који су из своје породичне архиве у Броду дозволили да се један мањи део Марјановићеве кореспонденције проучи. Из ње се сазнаје да је Марјановић био у Броду 1834, у Осеку 1836, а већ у октобру

1837 сигурно је у Земуну, где је остао вероватно до 1846. Марјановић је био годинама у Земуну, на домаку Београда, и одатле је пратио нарочито догађаје у Кнежевини Србији и југословенским покрајинама у Аустрији. Одатле је такође водио преписку са истакнутим југословенским јавним радницима и књижевницима.

Мате Топаловић води преписку са Марјановићем још из Беча од 1834 и преко њега одржава везе са Београдом. У писму из Бакова, од 7 октобра 1837, писао му је: „Поздрави ми прјeko господ. Михановића, већника у Београду, и све добре тамо и у Земуну домородце“. Касније, у писму без датума и места, нарочито му наглашава, да му пише о Београду, и том приликом каже: „Пиши, молим те, како је тамо прјeko у Београду. Већ ми овдје очи извадише да немамо никог дописника тамо. Чујеш, не учини друго, него одмах и то све лепо опширно [описуј]“. Осим тога молио је да му поздрави у Београду Херкаловића, кога је био упознао у Бечу, и Симу Милутиновића. Када се појавио Марјановићев чланак о Београду у *Danici* поново му је писао 19 августа 1842: „Твој Биоград у Даници лепо стоји, не би л' о старом Земуну штогод било, и о Митровици, и о Дарданији некадашњој, итд.“ И том приликом Топаловић моли Марјановића, да му поздрави раније поменутог Херкаловића по милион пута, ако је у „комшилуку“, тј. у Београду.

Марјановић је био у великом пријатељству с Вјекославом Бабукићем. У писму из Загреба од 20 марта 1839 Ба-

букић шаље поздраве од стране своје, Гаја и „осталих илирских верлих домородаца“, како њему тако и Јовану Стејићу у Београду. То исто чини и у писму од 15 фебруара 1840. Тада је известио Марјановића, да је у Загреб стигао Сима Милутиновић у друштву Бођанског, професора из Москве, и да ће 10 истог кренути на повратни пут у Београд. Сима је преко Марјановића слао писма овом руском слависти. У једном таквом писму, од 8 фебруара 1842, писао је Бођанском: „Једва сам прие два мјесеца дома дошао, и у отечество из нашега преклањскога изгнанија с прочима Уставобранитељима вратио се (по некаквој тобошњој милости, него безчовечној)“. На крају писма шаље му своје поздраве „србско-руски или руско-србски“. Руски слависти Прајс и Срезњевски посетили су нашу земљу крајем 1841. Они су ступили у везу и са Марјановићем. Неки С. Милидраговић из Београда шаље своје писмо, од 26 октобра 1841, преко Марјановића Срезњевском, професору Харковског универзитета, који се тада налазио у Земуну. Срезњевски је писао Марјановићу из Беча 9 децембра 1841 и 2 фебруара 1842. Они су расправљали о појединим горућим књижевним проблемима. Срезњевски у тим писмима оствљава Марјановића са Брале-Стево“.

Бабукић је хтео да с Марјановићем реши питање штампања Коларевог дела о словенској узајамности. Због тога му је јављао, у писму из Загреба од 26 марта 1842, да су тамошњи клерици превели то дело „на илирски језик латинским писмени, ну цензура овдашња недопушта штампати“. У вези тога саветује га да пише у Београд Јовану Стејићу, секретару Совјета, разуме се с његовим „учтивим и искреним поздравом“, да би се могло Коларево дело „с цирилским писмени у Београду штампати“. Иза тога даје и мишљење зашто би требало тако радити. „Ја мислим, писао је он, да би то било за Србију од велике користи, гдје се сада народољубље тако силно буди“. Са своје стране Бабукић је нудио рукопис превода латиницом спремљен за штампу, с тим да

се у Београду препише ћирилицом. Као што је познато ово дело је изашло у Београду 1845.

Милош Поповић, „источне цркве клерик“, јавља се Марјановићу из Карловаца 5 октобра 1840, и потсећа га да му је, када су се прошлога месеца видели у Земуну, обећао послати *Поздрав славенске виле Бачкој*, па га је молио да му то одмах пошаље, и тим поводом потврди „да смо сви заиста једнокрвна браћа, да се и љевом и десном, то јест и азбуком и абецедом служимо“. Ако то уради, по мишљењу Поповића, Марјановића срце било би у „Илирско коло бачко“. Тада му је Поповић послао оглас на *Бачку вилу* и молио га да за њу прикупи претплатнике у Земуну код врских домородаца, и да о томе извести њега или д-ра Петра Јовановића, уредника *Бачке виле*. На крају потсећа га на допис из Бачке, који је објављен у *Danici* од Милослава. То је његово приватно писмо, које је послао Бабукићу, а овај га дао Гају те га објавио. У вези тога додаје: „Шта ћу наопако радити, ако гд. Павловић свој поквашени барут опет из заседе на мене опали? Ха, ха, ха! Хоћемо ми њему, ако Бог и јуначка срјећа даде, крила подрезати“. Марјановић је помагао растурање *Бачке виле*. То се види из писма новосадског трговца Ђорђа Киријаковића, од 8 августа 1842, који га извештава да му је послао 11 примерака друге части *Бачке виле*. Са Киријаковићем је био у добрим односима још од 1837. Те године писао му је из Карловаца физикус Пеичић да се обрати Киријаковићу, који ће га помоћи у прикупљању претплатника на његово умно дело, које је имало „пред србски свет на учени суд изаћи“. Зна се да су Марјановића помагали у прикупљању претплатника у Пешти Арон Добровојевић, а у Београду Григорије Возаревић. То је било 1838. Возаревић није могао сасвим да задовољи Марјановића, јер је тада била настала у Београду нарочита криза у продаји књига, због чега и сам Возаревић није могао ништа да издаје. И поред тога они су и даље радили на ширењу наше књиге и остали су присни прија-

тељи, и Возаревић шаље 1846 оглас на прву част дела Димитрија Давидовића, у којој је била историја српског народа. Треба напоменути да су се већина наших јавних радника обраћали Марјановићу, често као лично непознати, наглашавајући да му се обраћају као човеку чувену по гласу са својим родољубљем. Један од таквих био је и Петар Прерадовић, који му је из Задра послао 22. XII. 1845 књижевни позив на своје песме.

Када је покренут повремени српски лист *Пештанско-будимски скоротеца* у Пешти 1842 изабран је за уредника Милош Поповић. Он је из Пеште тражио писмом од 21 јула 1842, од Марјановића, да сарађује шаљући прилоге, дајући савете, и то ради „народне ствари“, јер, како је то Поповић објашњавао, „узајамност славенска одговарајућа данашњему вјеку, јест поглавито дјело споменутог листа“. У том програму наглашава: „све што народни живот подићи, народност разцвјетати, народни значај облагородити, језик изобразити, литературу усавршити, самосталност и благостојаније народно утемељити, рјечју што добростиви народ просвјетити и до својности довести може, бит' ће, под моим барем учредничеством, једини предмети, којима се листови посвећују, били они у прози или стиховима, оригинални или преведени, из којег му драго језика. Из овога узрока особито умољавам пречасност вашу, да би сте доброту имали, различите резонирајуће, изузимајући политику, дописе, наведеним чланцима сходне, пошиљати, затим различите народне обичаје при различним народним светковинама, народну ношњу покрај слике (издаваатељ намерава у мјесто модни журнала народну ношњу свију југозападни Славена своим прилагати) описивати, монографије провинцијални нарјечја састављати, извјестија о важним догађајима давати, народне приповјетке, пословице, пјесне скупљати и саопштавати, дјела књижевна“ итд. Неки Димитрије Јовановић, земљемјер, из Пеште, који је издавао овај лист, молио је такође да Марјановић помогне овај посао. Лист

Поповића излазио је 1842 и 1843, па је престао.

Драгутин Сељан био је у вези са Марјановићем. Он је радио на опису географско-топографском „красне Велике Илирије“, па је 10 марта 1841 тражио преко Марјановића, да му изобразени ватрени домородци помогну у раду, да би тај рад био што бољи. Том приликом писао је преко њега и Херкаловићу у Београд, тражећи вероватно и од њега помоћ, као и од других истакнутих личности у Београду. Године 1843 изашао је први део његовог земљописа покрајина илирских. Будимска-мађарска цензура забранила је штампање другог дела. Он се о томе жалио Марјановићу у писму од 18 новембра 1842. Шаљући му извештај број примерака првог дела, молио га је да их распрода у Земуну и Београду. Том приликом питао га је, да ли би могао да му пошаље три комада да их преда кнезу, Вучићу и Петронијевићу у Београду.

Лука Илић, клерик Загребачке бискупије и богослов IV године, био је родом из Ориовца у Славонији. Њему су Браз, Раковац и др. предложили да опише Славонију. За податке обратио се 1842 и Марјановићу, чијим се рукописом *Nešto o Sremu* користи, тражећи нарочито да му пошаље нешто о обичајима. Он је молио Марјановића да му шаље податке преко Василија Николића у Новом Саду, или преко Брлића у Броду на Сави. Узгред Илић је саопштио Марјановићу књижевне новости из Загреба. На крају спомиње да у Семеништву имају народно друштво, које броји 80 чланова. Оно је имало свеславенску библиотеку, која је имала око 800 и више дела. Били су купили Пушкинова дела и др. словенских писаца. Желели су да набаве и Доситејева дела, само нису знали где да их нађу. Зато Илић моли Марјановића да им у томе помогне. Осим тога друштво ово преводило је потребну литературу, између осталог два молитвеника, Коларево дело итд. Марјановић је помагао Илића, јер му овај пише из Велике, пошто се вратио из Хрватске, 22 X. 1845, и захваљује му што му је дао рукопис да га користи.

Овај Илић заиста је издао 1846 свој рад о народним обичајима у Славонији.

Марјановић је много допринео у раду око штампања и растурања познате књиге *Šta nameravaју Iliri?*, која је штампана у Београду латиницом. Према писању Топаловића, из Винковаца 5 јула 1844, брзо су сазнали у Бакову о тој књизи, па су је тражили његови пријатељи да им је пошаље. У вези тога Топаловић је наглашавао у писму Марјановићу: „Ја мислим да и не треба више много дерљат о том што ја сад од тебе тражим и молим. Ја ни свог екземплара, ког сам отуд по пошти добио (ком да имам захвалит, још ни сам не знам), при себи неимам, већ се шири од рукух до рукух, а камо ли више, да би могао на речено мјесто отправит“. Даље, Топаловић га моли да пошаље десет примерака, ако се могу добити, и тиме ће учинити љубав њему „и ствари народној не малу задужбину“, и на послетку га пита зашто хрватске новине мало пишу о стварима које се дешавају у Београду, на Дрини, и истиче да се код њих „једва чека, да се што заметне“. Колика је била потражња за овом књигом, коју је слободарски Београд дао нашем народу, најбоље сведочи писмо Богослова Шулека, коме се приписује то дело. Он је писао Марјановићу из Загреба још 1 маја 1844: „Опростите што се опет присиљен видим на вас се обратити с прошњом. Писали су нам, то јест из Београд, да су већ прие мјесеца данах познате вам књижице у Земун отпремили, а ми до дана данашњега ни једне примили нисмо, гдјено би их баш сада толи нужно требовали, прие него ће даржат велико справиште Загреб. Вармеђе, желећи по ових књижицах просто племство углавити и упутити“. Шулек је тражио да се књиге пошаљу у Загреб или у Сисак, или у Карловац. И он је на крају писма молио да му поздравити пријатеље у Београду. Треба навести и мишљење о овој књизи Божицара Радичевића, тј. Тодора оца Бранка Радичевића, који се тада налазио на служби у Темишвару. То је онај исти Радичевић за кога се децембра 1837 узимао Брлић код Марјановића. Мар-

јановић није испунио жељу Брлића и за то га је овај укорио. Радичевић је писао Марјановићу 16/4 фебруара 1844: „Наши се Хрвати јуначки држе. Бог их живео! Тако роде јуначки! Камо срећа, да је то пре било, не би до овога дошли, нити би нас закони растављали“. Када је добио од Марјановића књижицу, у којој се говорило што намеравају Илири, одмах је дао своје мишљење о њој. „На посљедњи пријатељски дар благодарим особито, и да си ти издатељ тога дела, видим. Ти знаш добро, да ја увек истину говорим. Твоје доказателство, да су се С л а в е н и или И л и р и од Јадранског до Црнога Мора Илири називали, не допуштам ти, јер са тим су се именом сви становници називали, који су у тој пређе земљи названој Илирији живели, али у њој нису били само Славени, него и други народи. То је толико, као кад би рекао: ја сам Банаћанин, или Славонац, или ти Сремац, али у Срему има Срба, и Немаца; у Банату живе и Срби, Немци, Мађари и Власи“. Интересантно је подвући да Радичевић овде говори Марјановићу као да је он, Марјановић, писац овог значајног дела, које је, као што је познато, штампано у Београду благодарећи подршку људи који су се окупљали око словенског тајног клуба коме су припадали Милош Поповић, Стеван Херкаловић, Јанко Шафарик, Тома Ковачевић, Павле Чавловић, Матија Бан и др. (*Срп. књ. гласник* 1 децембра 1940).

Марјановић као Илир морао је припадати словенском тајном клубу у Београду, зато му је посветио нарочиту пажњу и описао га.

Марјановићев рукопис о Београду чувао се у Архиви породице Брлића у Броду на Сави све до 1951, када га је откупио Музеј града Београда. Благодарећи Брлићима, који су познати по својим склоностима да чувају старине нашег народа, спашен је овај рукопис и тако је дошао на своје место.

Рукопис носи наслов *Beograd i njegova stradanja. Polag najnovijih i najistinitih izvoraх opisao Stěpan Marjanović. S priklopljenim izgledom i osnovom Beograda i slikom Laudonovom*. Ту је

Сл. 1 — Насловна страна Марјановићевог рукописа о Београду

наслов прекинут, пошто је насловна страна оштећена. Рад је био намењено „славо-илирском“ народу „за невину забаву“. Ово је до сада једини познати рукопис о старом Београду. Он је увезан и има XIV + 168 страна величине 21 x 35 см. Нема слика које се спомињу на насловној страни. Мора да су биле на посебним листовима и зато су одвојене од текста. Сам текст је врло лепо калиграфски писан, и читак је. Он је тако писан као да је спремљен за штампу. По уредном начину писања може се овај рукопис узети као пример како су пре сто година наши писци припремали радове за штампу. Познат је по лепоти рукопис Рајићеве историје. Овај рукопис могао би се уврстити одмах иза Рајићевог.

Марјановић је почео свој рад речником у коме објашњава мало разумљиве речи у тексту, или ретке (стр. I—XI), често и немачким језиком. Иза тих објашњења (стр. XII—XIV) налази се песма Београду, која гласи:

Београду

(у место предговора)

Београде, Београде бједни,
 веле ти је име гласовито
 од кервавих, ужасних бојевах,
 који у теб' вођени биаху!
 Једва кои други град на свјету,
 толико је, колико ти на гласу!
 Многому си ти јунаку храбром
 лаворику на главу ставио,
 и безсмртно име прискербио,
 но и многим под твојих зидинах

смерт си горку свирјепо донео!
 Многа мајка љуто те сад куне,
 што си тако немилостив био,
 те љубљеног синка јој узео.
 Многи отац јавно на те виче,
 и цвилећ те неутешно псује,
 што си њега весеља, радости,
 у старости јединог потпора,
 и одвјетка обћег ментовао.
 Многа љуба грозне сузе лије,
 љубовника што си ју лишио.
 Човекољуб многи те погледа,
 и гледић' те ведром небу тужи,
 што си отца с сином, брата с братом,
 пријатеља с другим пријатељом,
 а са знанци знанце раздружио...
 Свирјепство ти твоје од полднева
Кале-Мејдан простор доказује,
 где на једну лопату дупљине
 од костијак церна земља верви.
 Од истока *Дунав* рјека главна,
 од запада *Сава* вода хладна,
 јербо јоште и данас одишу
 од телесах у њих утопљених.
 А онамо од сјевера зденог
Оток бојни Савско ушће тужно,
Мертва Стража, поток *Дунавица*
 и пространо *Пољште Земунско*,
 бистри су ти доказ, јадни граде,
 што си бједна и зла починио!..
 Бојишта су јоште угажена,
 и још рјека прољевене керви
 досад нијсу на њих пресануле.
 Још синови, рођаци, унуци,
 приатељи, увјерени друзи,
 гроб познају негда својих милих,
 и војници још свјету казују:
 „Овд ми отац, овд стриц, овдје дједак,
 овд приатељ, овд друг верли паде!“

Тако горди и свирјепи граде,
 то си ти, то све зло починио!
 А коју си од тог ползу имо,
 ил си нијси сам шкодио по том?
 Вај, што ти је сва хаснила храброст,
 кад си свјетлим а и вритким надом
 противника твог сердце порио,
 и мишицом смјелом на њег срњо?!
 Ништа, ништа, него да си по том
 опуштење сам себи донео.
 Гледај, мотри сад твоје бедеме,
 како свуда проваљени стоје,
 та на њих је тешком муком само

педаљ мјеста видјети читава,
 куд допрјела не би обла топна.
 Гледај, мотри у тврђу у нутра,
 што ћеш видјет' нег' жалост и тугу?
 Овдје ти се виде знаци једне
 до темеља разорене зграде,
 онд останци тужни другог кога
 посве скоро разваљеног стана,
 а онамо херпе од камењах,
 и опеках негда бивших кућах.
 Појди тамо у предграђа твоја,
 и погледај на њихово лице;
 вај, од свуд се, кудагод погледаш,
 оку само твој ужас представља:
 стан ти славног Евгениа стоји,
 ко разорени Титом Јерусалим,
 зидине су његове коровом,
 и купињем густо захрапјене;
 дом ти дичног Штрахемберга лежи
 кано шпиља пустињах запуштан,
 а самостан ту бивши фраторах,
 сад је само херпа од камењах.
 Многе куће твоје љепе негда,
 тако су ти сад с земљом сраване,
 да им се већ ни трага, ни гласа
 не би више до данас познало,
 да им не би верх шикарјах густих
 прозирали самњени димњаци.
 Видиш, клети и свирјепи граде,
 ти си узрок опуштења тога,
 ти си узрок да те сада љуто,
 мало, средње и велико куне!
 Ај, дај, буди веће човјечнији,
 па умири твоје бритко надо!
 Та доста си невине керви
 на свирјепе начине попио,
 врјеме би ти већ једанпут било,
 да се и капи човјечства окусиш.
 Та, погледај само, граде, твоје
 од нарави расположење красно,
 у теби би знање и умјетност,
 терговина и обертност боље,
 нег' што сада цвате, цвасти могла.
 Вај, дај, дакле, старога већ свуци,
 па новог обуци човјека,
 да те свјет сад не само једино
 од кервавих и клетих бојевах,
 него и од друге боље стране
 већ једанпут признавати почне.“

После овог уводног дела писац оста-
 ли део свога рада дели на два дела. Пр-
 ви му је *Београд* (стр. 1—24), а други

Његова страдања (стр. 25—168). У првом делу опис је тврђаве (стр. 1—11), вароши (стр. 12—20) и предграђа (стр. 20—24): Сава Мале, Теразија и Палилуле. У другом делу говори се о опсадама, нападима или заузимањима Београда, и то 1072, 1123, 1442, 1456, 1493, 1521, 1688, 1690, 1693, 1717, 1737, 1739, 1789 и 1806 године (стр. 25—126), а затим дат је Додатак (стр. 127—168) у коме су кратко изнети животи и дела владара, чије су војске нападале Београд, као и личности које су се истакле својом храброшћу у тим војскама. Уводне ствари и први део текста оригиналан је, док други део текста је компилаторски рад на основу литературе. Изузетно дао је и у овом другом делу оригиналну радњу о нападу Срба на Београд 1806.

Први део текста, тј. о Београду објављен је у Гајевој *Danici* 1842, бр. 30, 31 и 44—46. Тај део објављен је у наставцима под насловима: „Београд, опис Београдске вароши и опис Београдске тврђаве“. Марјановић, као чести посетилац Београда нарочито 1840/41, са познавањем описује тврђаву, варош и њена предграђа Сава Малу, Теразије и Палилулу. Цео текст рукописа је објављен, са изузетком што је крај нешто мало измењен. У тексту рукописа стоји да је Београд 1806 освојен од стране Карађорђа, али да су га 1813 опет освојили Турци, те под њиховом управом „и данданашњи стење“, како то наглашава Марјановић. Међутим, највероватније да је то учинила редакција, у објављеном тексту то место гласи: Београд је пао „године 1813 под турску власт, под којом се и данданашњи налази, премда се управља сербском владом, која Турком истина данак плаћа и падишу за цара признаје, али која је у домаћих послових сасвим од њега независна и једино народним уставом омеђашена“ (*Danica* 1842, бр. 46).

У другом делу текста, где се износе страдања Београда, писац је дао историју напада на Београд 1806 (стр. 122—126). Ту је изнет начин опкољавања града, припрема за упад у тврђаву и само освајање града. У том војничком подвигу Срба нарочито су се истакли Кара-

ђорђе и Васа Чарапић. Споминјући погибију Чарапића писац је дао и следеће стихове, које су Срби певали пошто су чули за његову погибију:

„Београду, што си потамнио?
Како не би јадан потамнио,
кад ме бију са две, са три стране:
с једне стране, Ђорђе, Кара-Ђорђе,
с друге стране Чарапићу Васо!
Београду, радости велика,
Чарапићу, жалостна ти мајка!
што си лудо на град ударио,
те си лудо главу изгубио?“

У опису јуриша на Београд 1806 има места где Марјановић истиче неке поступке Срба, које није одобравао. Он није могао разумети да су се Срби могли ослободити турског ропства само на тај начин ако се у борби против њих служе истим начином борбе, макар понекад чинили и дела која нису хумана. Када су странци осуђивали Црногорце што набијају турске главе на коље на Цетињу, Његош им је објашњавао да они то морају чинити, јер су научили од Турака, који црногорске главе држе на бредима Скадра, Подгорице, Спужа, Никшића и Требиња, и док се год они не окане тога варварског начина борбе, није могао ни он Црногорцима забранити да се Турцима свете. Турци су у Шумадији убијали српско робље, а то су чинили и Устаници са турским после освајања Београда.

Треба напоменути, да су уз рукопис Марјановића о Београду купљена и два прилога, који немају везе са тим рукописом. Први је скица јуриша Срба на Шабац 1806, који је Марјановић цртао и спремио за свој рукопис под насловом *Serbska priključenja*. Тај план напада описан је у рукопису на страни 77. Да је постојао тај рукопис, и то пре него што је написан рукопис о Београду, сведочи напомена Марјановића дата на последњој страни рукописа о Београду (стр. 168), где каже да је описао живот Карађорђа у делу под насловом *Serbska priključenja*. Тај рукопис, који мора да је био пун података о Карађорђевој устанку, није био до сада познат

јавности, и не зна се да ли је сачуван. Треба за њим трагати. Други прилог је мапа Кнежевине Србије, која је рађена према мапи Посарта, која је уз други део његовог познатог дела о Кнежевини Србији, које се појавило 1838 (упореди карту Вајнгартенову и њен историјат код Др Николе Радојчића, *Географско знање о Србији почетком 19 века*, Београд 1927). И ту скицу-мапу свакако да је Марјановић спремао за своје радове. По начину рада не би се са сигурношћу могло тврдити да ју је он цртао. Зна се да је он у своје време сликао и Вучића, мада га није видео (*Narodna starina* 3, 1924, 264). Можда је ту слику правио за свој рад о Вучићевој буни. Пре рата чувао се у Народној библиотеци у Београду Марјановићев рукопис под насловом *Ručna knjižica Stjepana Marjanovića Brodjanina 1838*. Ту је он правио белешке од 1838. Ова књижица имала је 61 лист исписан. Њу је поклонио био Брлић. Отуда је на њој стајао ћирилицом написан: „Даровао Народној књијници у Београду Иг. Брлић из Брода на Сави 27/3 1876“. Професор Радослав Перовић пре овога рата преписао је неке белешке из те књижице, нарочито оно што се односи на Вучићеву буну. Оригинал књижице изгорео је у Народној библиотеци 1941, и тако сада сачувани су само исписи бележка проф. Перовића, које је спремио за штампу.

Марјановић је доста писао. Вредно би било проучити што боље рад и живот овога истакнутог Илирца. Том приликом можда би успело, да се пронађу бар важнији његови рукописи. Његов рукопис о Београду требало би објавити у целини, и то из два разлога: 1) да послужи научно онима који се баве прошлошћу Београда, јер и у компилаторском делу тога рукописа има материјала који је интересантан за наше читаоце, јер они не могу тако лако доћи до литературе којом се Марјановић служио, када је то писао, и 2) да се види са каквом је љубављу писао ово дело о Београду један од истакнутих Илираца из Славоније. У крајњем случају препоручљиво је да се објави бар онај део рукописа који је његово оригинално дело, тј. о Београду (тврђава, варош и предграђе, песма о њему и јуриш на Београд 1806). Овоме могле би се додати и његове белешке о Вучићевој буни, које су сачуване у преписима проф. Перовића. Свему овоме нужно би било додати план напада на Шабац 1806, мапу рађену по Посарту и ако би се могла наћи слика Вучићева, коју је Марјановић радио. Тиме би се Београд одужио Марјановићу, славонском Илирцу, који је овом граду посветио велику пажњу.

STJEPAN MARJANOVIĆ ET SON MANUSCRIT SUR BEOGRAD

LJ. DURKOVIĆ-JAKŠIĆ

Stjepan Marjanović (1802—1860) poète, peintre, calligraphe et historien de Slavonie officiait, en tant que prêtre catholique à Zemun de 1837 à 1846. C'est de là qu'il suivait l'évolution des événements dans la Principauté de Serbie et il écrivait à ce sujet. Il a laissé plusieurs ouvrages en manuscrit. Le plus important de ses ouvrages connus est celui très détaillé, sur Beograd intitulé «Beograd et ses souffrances». Il y expose tout le passé

de la ville et son aspect extérieur dans les années quarante du siècle dernier.

Illustrations dans le texte:

- Fig. 1 — Page de garde du manuscrit de Marjanović sur Beograd
 Fig. 2 — La première page de la partie consacrée à Beograd
 Fig. 3 — Début de la description de l'assaut de Karadjordje sur Beograd en 1806